

23.000 lezers schrijven mee

„Niet de schrijver, de lezer moet fantasie hebben. De lezer is niet de toeschouwer van een toneelstuk, maar de acteur die alle rollen uitbeeldt. De lectuur is zijn hoogst eigen creatie. De schrijver levert tekst maar een artistiek werkstuk wordt het pas door het talent van de lezer.“

Harry Mulisch (1927 -)

De informatierevolutie die zich sinds 1990 heeft voltrokken, biedt uitgelezen mogelijkheden om opnieuw na te denken over de mogelijkheid processen verregaand open te gooien. Het onderstaande idee richt zich met name op de mogelijkheden om op een nieuwe manier te komen tot het opstellen van een verkiezingsprogramma.

Stel, het is 2008 en een aantal gelijkgestemde progressieven besluiten om samen een nieuwe politieke partij op te richten. Nog ver voor de officiële oprichtingsvergadering komen de, toen nog, heren bijeen aan de keukentafel of de rooksalon van de initiatiefnemer bijeen. Er wordt koffie gedronken, wellicht een borreltje of twee, en de eerste grofmazige ideeën worden over de tafel gegooid. Geen notulen, waarschijnlijk niet eens een technisch voorzitter. De bijeenkomst wordt gekenmerkt door optimisme en de eensgezinde wil samen iets moois op te bouwen.

Stel nu, het is 2007 en een aantal gelijkgestemde progressieven moet samen een visie ontwikkelen voor de toekomst. Er wordt een commissie in het leven geroepen, werkgroepen geformeerd en discussies georganiseerd. Er verschijnt een visiedocument, vervolgens komen er amendementen en uiteindelijk mag iedereen overal over stemmen. En de hele dag gaat de discussie in de wandelgangen en achter het kathedraal over de verschillen van mening die er bestaan over onderdelen van het document of anderszels over het proces.

Toeschouwer van een toneelstuk

Die laatste situatie kennen we maar al te goed, het zijn immers onze congressen. En, om het maar meteen te relativiseren, het zijn grosso modo ook de congressen van elke andere willekeurige partij. Tussen het moment waarop besloten wordt een visie te ontwikkelen en het moment waarop die visie moet worden vastgesteld, is maar weinig ruimte voor de grootste groep leden om een bijdrage te leveren aan het einddocument. En hoe transparant je als commissie of werkgroep ook probeert te zijn, een groot deel van de werkzaamheden vindt in betrekkelijke geslotenheid plaats. Geen wonder dat sommigen wat argwanend kijken naar wat 'de heren daar' hebben besloten. Gelukkig kan het op die ene congresdag nog aangepast worden. Mits het amendement op tijd is ingediend natuurlijk, en de bewuste indiener genoeg spreekbonnen heeft weten te verzamelen om in een schamele anderhalve minuut het amendement toe te lichten. Daarna gaat de microfoon, hoe gedegen de bijdrage ook mag zijn, onverbiddelijk uit.

Onze interne partijstructuur en de bijbehorende regelgeving is sinds de oprichting in 1991 niet noemenswaardig veranderd. En eigenlijk zijn veel elementen nog veel ouder, aangezien ze zijn overgenomen van één van de

voorgangers van GroenLinks. Interlokaal bellen was een luxe en enkelen hadden de beschikking over een faxapparaat waarmee zij moties en amendementen naar het toen nog aan de Hoogte Kadijk 145 te Amsterdam gevestigde partijbureau konden toezenden. Het partijcongres was nog een afgevaardigdencongres. Als de hele partijstructuur nu van de grond af opnieuw zou moeten worden opgebouwd, zou zij er waarschijnlijk heel anders uit gaan zien.

Rollen uitgedeeld

Terug naar de keukentafel van de partij in oprichting, want daar is iets bijzonders aan de hand. Alle aanwezigen kunnen hun ideeën spiegelen aan elkaar en bij grote tegenstellingen wordt gezocht naar een voorstel waar consensus over ontstaat. Het afwijkende geluid van een minderheid wordt gewaardeerd. En mocht aan de keukentafel zelfs een kieslijst worden voorbereid, krijgt die minderheid een respectabele plaats op de lijst. Kortom, aan de keukentafel is er een natuurlijke situatie waarin iedereen in gelijkwaardige mate invloed uit kan oefenen en kan bijdragen aan de vorming van ideeën. De uitdaging is om die te vertalen naar een situatie waarin 23.000 leden, en wellicht ook de tweedelijns achterban, de kiezers en sympathisanten, samen vorm en inhoud geven aan de vereniging.

Aan het begrip basisdemocratie wordt al minstens anderhalve eeuw steeds weer een nieuwe invulling gegeven. Dat varieert van de vele ideeën over anarchisme en radicaal directe democratie tot meer gestructureerde organisatievormen waarin een sterke down-top benadering is doorgevoerd. Die ideeën zijn lang niet altijd even praktisch en brengen vaak ook een zeker risico met zich mee. Een voorwaarde voor een goed functionerende invulling van basisdemocratie is immers dat alle betrokkenen een actieve bijdrage leveren aan het proces en dat er een redelijke gelijkwaardigheid wordt veronderstelt in de toegankelijkheid van kennis en kunde. Daarnaast is een open proces gevoelig voor vandalisme.

De schrijver levert tekst

De informatierevolutie die zich sinds 1990 heeft voltrokken, biedt uitgelezen mogelijkheden om opnieuw na te denken over de mogelijkheid processen verregaand open te gooien, bijvoorbeeld in de totstandkoming van een verkiezingsprogramma. In de huidige vorm wordt een programcommissie in het leven geroepen die, al dan niet na een aantal openbare discussiebijeenkomsten, een concept-programma opstelt. De reden is een puur praktische: het is fysiek niet haalbaar om met 23.000 mensen een open discussie over de inhoud van een programma te voeren. De invloed die leden nu op de inhoud van een verkiezingsprogramma kunnen uitoefenen, komt dus pas aan het einde van het proces in de vorm van de amendementenprocedure. Hoewel de leden (lees: het congres) het laatste woord heeft, is het reëel gezien amper mogelijk om dan nog een fundamenteel nieuw idee in te brengen. De ledeninvloed is dus beperkt.

Het talent van de lezer

Dankzij nieuwe technieken is het tegenwoordig echter wel mogelijk om met 23.000 mensen aan een document te werken. Het beste voorbeeld daarvan is Wikipedia, de internet-encyclopedie die door iedereen met toegang tot een internetverbinding is te raadplegen, te corrigeren en uit te breiden. En hoewel de discussie over de kwaliteit van Wikipedia nog lang niet is beslecht en het concept gevoelig is voor onzorgvuldigheden en moedwillig vandalisme doordat mensen per ongeluk of zeer welbewust foute of irrelevante informatie toevoegen, is met Wikipedia wel bewezen dat het mogelijk is om met een groot aantal mensen te werken aan een document, en tegelijkertijd een zeer acceptabele mate van kwaliteit te waarborgen.

Nu bestaat er een groot verschil tussen het gezamenlijk werken aan een encyclopedie of aan een verkiezingsprogramma. In het eerste geval gaat het om feitelijke, verifieerbare informatie, terwijl in het geval van een verkiezingsprogramma het gaat om meningen en visies. En elke congresganger weet dat juist mensen met gelijkgestemde idealen soms hemelsbreed van mening kunnen verschillen over de wijze waarop die idealen in de praktijk gebracht moeten worden.

Desondanks is het Wiki-concept uitstekend geschikt om van onderop tot een verkiezingsprogramma te komen. Een thema, bijvoorbeeld basisonderwijs, vormt een apart artikel, zoals ook de verschillende lemma's op wikipedia een aparte pagina hebben. Er zijn ten opzichte van wikipedia echter ook enkele belangrijke aanpassingen nodig. Allereerst moet er de mogelijkheid zijn om over één onderwerp verschillende, alternatieve visies naast elkaar te kunnen laten bestaan. In plaats van een amendement aan het eind van het proces, kan dus gedurende het proces een alternatieve visie ingebracht, uitgewerkt en breder bediscussieerd en weer aangepast worden. Het is daarbij wel van belang dat bij een fundamenteel andere gedachte niet telkens weer de bestaande tekst wordt aangepast, maar de gebruiker zelf een nieuwe pagina kan aanmaken.

Tegelijk is het voor de participanten zichtbaar welke leden een bijdrage hebben geleverd aan één van de alternatieve voorstellen. Doordat het aantal mensen dat aan een stuk heeft bijgedragen zichtbaar is, wordt inzichtelijk waar het idee vandaan komt en hoeveel draagvlak er voor is. De lezer kan op basis daarvan, als hij dat belangrijk vindt, voor zichzelf bepalen welke 'autoriteit' de bijdrage heeft.

In de bewaking van het proces is een taak weggelegd voor de programcommissie 'nieuwe stijl'. Deze fungeert als een soort redactiecommissie die de kwaliteit van de discussie bewaakt, maant tot splitsing van visies wanneer dit niet vanzelf gebeurt, of juist visies combineert die nauwelijks verschillen en probeert de omvang van de tekst binnen de perken te houden. Daarnaast kan deze commissie discussies entameren over thema's die onderbelicht blijven of radicale onzin verwijderen. De redactiecommissie heeft in die zin wel degelijk een inhoudelijke rol en is dus meer dan alleen een moderator. Zij draagt de verantwoordelijkheid erop toe te zien dat het proces daar waar nodig is, wordt bijgestuurd en functioneert als dam voor ellenlange epistels of tamelijk irrelevante stokpaardjes. De werkwijze van de redactiecommissie is transparant en brengt met zich mee dat de commissie ook om verantwoording over bepaalde keuzes gevraagd kan worden: een soort 'checks and balances'.

Hoogst eigen creatie

Het resultaat van dit proces is een dynamisch draft-document waar op een aantal thema's meerdere scenario's beschikbaar zijn. In plaats van een amendementenprocedure kan het congres stemmen tussen deze alternatieve voorstellen. In de tijd tussen de sluiting van de internet-discussie en het congres kan de programcommissie redactionele werkzaamheden verrichten om de leesbaarheid van de tekst te vergroten of de lengte te beperken. Om het aantal verschillende scenario's dat op het congres in competitie gebracht moet worden enigszins behapbaar te maken kan, wederom via internet, getoetst worden of een alternatief scenario ook op een zekere mate van draagvlak kan rekenen en niet slechts de visie van een éénling is.

Een vernieuwde wiki-procedure herbergt veel elementen van de huidige procedure. De mogelijkheid van het opstellen van een alternatieve visie op een thema, lijkt op het indienen van een amendement. En het samen discussiëren en werken aan een scenario, heeft wat weg van een amendementendag waarbij verschillende

amendementen door de indieners in elkaar geschoven worden. Het grote verschil is echter dat in de huidige procedure voor het indienen van amendementen slechts een beperkt tijdraam beschikbaar is en de amendementendag zelfs beperkt is tot één vooraf gekozen dag en plaats. In een open wiki-proces is het in zekere zin elke dag amendementendag en wordt niemand beperkt tot één tijdstip of locatie. En het resultaat is niet alleen formeel, maar daadwerkelijk van de leden.

Artistiek werkstuk

Dat in een open proces alle 23.000 leden samen zouden werken aan een verkiezingsprogramma, is een utopie. Dat hoeft echter geen afbreuk te doen aan de kwaliteit van het uiteindelijke resultaat en het democratisch gehalte. De meerwaarde van dit proces is allereerst de transparantie en de vrijwel drempelloze mogelijkheid om mee te doen.

De uiteindelijke besluitvorming van het congres nemen we immers ook serieus, al is 98% van de GroenLinks-leden daar ook niet aanwezig.

GroenLinks is het aan haar stand verplicht om telkens na te blijven denken over nieuwe vormen van basisdemocratie, waarbij leden in een vroeg stadium kunnen meedenken over documenten als een verkiezingsprogramma. Het past bij GroenLinks om als eerste een radicale vernieuwing zoals bovenstaand idee door te voeren. De overtuiging dat GroenLinkers de verantwoordelijkheid van vroegtijdige participatie prima aan kunnen, maakt dat het een aantrekkelijke en bovenal spannende nieuwe manier van werken is. In mijn ogen dan.

En uiteraard had dit stuk op een wiki moeten staan.

Selçuk Akinci

21 april 2008

v1.1